

Recenzie

Dita Janderková: Pedagogická diagnostika

Brno : Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2009, 120 s. ISBN 978-80-7375-343-6

Intenzívny záujem o diagnostikovanie v celom komplexe vied o výchove prináša nové pohľady aj na niektoré tradičné oblasti. K takýmto oblastiam patrí aj diagnostika realizovaná na úrovni odborného vzdelávania (stredných odborných škôl), pričom sa vyznačuje nielen špecifickou aplikáciou postupov a explanácií, ale aj novými pohľadmi na predmet a možnosti diagnostikovania. Zjednodušene možno konštatovať, že ako „všeobecná“ pedagogická diagnostika ovplyvňuje podoby a prostriedky diagnostikovania na úrovni špecifických oblastí, tak aj diagnostika odborných predmetov spätne obohacuje všeobecnú pedagogickú diagnostiku. Z tohto dôvodu predstavuje nová študijná príručka brnianskej autorky *D. Janderkovej* podnetný študijný materiál, ktorý si zaslúži pozornosť aj odbornej verejnosti na Slovensku, najmä preto, že prístup k takýmto publikáciám je značne obmedzený.

Dôvodov, prečo venujeme pozornosť tejto publikácii, je niekoľko. Okrem už uvedeného rozširovania predmetu diagnostikovania o oblasť odborného vzdelávania, ktorá bola doteraz rozpracovaná takmer výlučne pri problematike testovania, sú to aj špecifické vydavateľské aspekty. Vzhľadom na to, že ju vydalo špecializované univerzitné vydavateľstvo, tak je jej „prístup“ k väčšine potenciálnych čitateľov značne obmedzený. Žiaľ, takýmto vydavateľstvám dnes chýba nielen prístup na knižný trh, ale sú znevýhodňované aj „deficitnou“ nákupnou politikou odborných knižníc. Súčasne platí, že sú to prevažne nízkonákladové vydania, ktoré sa veľmi rýchlo stratia z možného dosahu širšej skupiny záujemcov. Na strane druhej platí aj to, že stav vied o výchove je v oboch krajinách, t.j. v Českej republike a na Slovensku, vzájomne previazaný, čiže dodnes tvoria prakticky jeden celok.

Celkové zameranie svojej práce vymedzuje autorka primárne praktickým chápaním diagnostiky: „Všetci, ktorí pracujú s deťmi a mládežou, sa nevyhnú ich sledovaniu a následnému hodnoteniu. Bez toho by ťažko mohli voliť adekvátne výchovné postupy. Ich snaha o rozvoj zverených žiakov a študentov by bola založená na jednoduchom prístupe pokus – omyl. Práve v tomto by mala pomôcť pedagogická diagnostika (s. 5). Z tohto dôvodu zaraďujeme k obdobným aktivitám aj evaluáciu, pričom zdôrazňuje jej kvantitatívne

zameranie. Absentuje však bližšie vysvetlenie špecifik týchto dvoch činností, ako aj „podriadenosť“ evaluácie politickým, resp byrokraticko-správnym rozhodnutiam. Naopak, oceniť treba autorkino rozlišovanie medzi pedagogickou diagnostikou a psychodiagnostikou, hlavne zdôraznením orientácie pedagogickej diagnostiky na normy.

V porovnaní s podobne zameranými publikáciami, ktoré vyšli v poslednom období (napr. Kašpárková, S.: Pedagogická diagnostika triedy a žaka. Zlín: FHS UTB, 2009), je pre recenzovanú publikáciu charakteristický kritický vzťah k možnostiam diagnostikovania, ako aj k získaným informáciám. Potenciality, ale aj limity presne charakterizuje na s. 11, keď zdôrazňuje „... diagnostický zámer má väčšinou hypotetickú a často i alternatívnu podobu. Len výsledok navrhnutých výchovných postupov a doporučených rozhodnutí je definitívnym overením správnosti diagnózy, preto má rozhodujúci význam spätná väzba... Keď sú výchovné opatrenia neúspešné, je nutné upraviť, prípadne zmeniť hypotézy, znovu preveriť údaje, prípadne ich rozšíriť, zmeniť diagnostický postup a navrhnúť nové riešenie, alebo sledovať alternatívne riešenie...“

Problematickým je autorkino rozlišovanie diagnostiky na časť pedagogickú (zbiera informácie o žiackych postojoch, záujmoch, vlastnostiach a podobne) a didaktickú (ústne a písomné preverovanie vedomostí žiakov), pričom výsledkom didaktickej diagnostiky je hodnotenie. Tento prístup umelo izoluje základné prvky štruktúry osobnosti žiaka, ktoré vzájomne úzko súvisia.

Za hlavný prínos recenzovanej publikácie považujeme precízne vymedzenie „novších“ oblastí diagnostikovania. Autorka sem zaraďuje diagnostikovanie:

- hodnotovej orientácie žiakov,
- sebapoňatie žiaka,
- vyučovacieho a výchovného štýlu učiteľa, ktorú oddeľuje od autodiagnostiky učiteľa.

Rovnako publikácia D. Janderkovej rozširuje chápanie výkonových skúšok tak, ako to zodpovedá potrebám odbornej prípravy (pohybové skúšky, technické práce, experimentálne práce, referáty a podobne). Ich integrálnou súčasťou je aj analýza výsledkov činností a analýza zadaní (s. 23). Tieto postupy analyzujú už hotový materiál, výrobok, analyzujú zadanie, ktoré mal jedinec splniť. Všímajú si napríklad kvalitu výrobku, jeho estetické spracovanie, starostlivosť, s akou sú vypracované detaily. Zaujíma ich, či je výsledok kompletný a či zodpovedá vekovej a mentálnej úrovni žiaka. Ďalej či spĺňa požiadavky daného predmetu, v ktorom sa výrobok spracováva – teda či je žiak schopný takýto výrobok vytvoriť napríklad v rámci daného študijného odboru. Výsledkom takéhoto postupu autorky je „komplexnejší“ pohľad na žiakovú výkonnosť vrátane jej motivačných aspektov.

Na rozdiel od niektorých súčasných „módnych“, t.j. humanisticky orientovaných prístupov k školskému hodnoteniu analyzuje autorka jednotlivé prvky

tohto javu dôsledne a z rôznych aspektov. Jej zdôvodnenie klasifikácie zdôrazňuje tieto aspekty (s. 39):

- nutnosť určitej formy spätnej väzby pre učiteľa a žiaka,
- je to metóda zrozumiteľná rodičom,
- stimuluje nadaných a ctižiadostivých žiakov,
- podáva celkový obraz o žiakovi, jeho školskej výkonnosti,
- známky celkovo pozitívne korelujú s intelligenčnými testami,
- klasifikácia sa opiera o väčšie množstvo výkonov a o dlhšie úseky pozorovania žiaka,
- je to tradičný, navyknutý a ustálený systém.

Problematickým je autorkino chápanie niektorých výhrad voči školskej klasifikácii, najmä zdôrazňovanie skutočnosti, že klasifikačná stupnica je postavená záporne (čím lepší výkon, tým nižšia známka). Rovnako využívanie testovania je omnoho širšie, než je jeho vymedzenie autorkou recenzovanej publikácie. Úplne nevhodné je označenie pedagogické testovanie (s. 21).

Naopak, k pozitívam patrí autorkin prístup k diagnostikovaniu rodinného prostredia žiakov (s. 51 a nasledujúce), keď prezentuje nielen širokú škálu diagnostických postupov, ale aj ich riziká.

Pri celkovom hodnotení novej príručky D. Janderkovej môžeme konštatovať, že do rúk záujemcov o túto problematiku sa dostáva ucelený súbor základných informácií, ktoré rešpektujú tak súčasnú edukačnú prax, ako aj nástup nových prístupov a metód poznávania osobnosti žiaka a jeho školského a rodinného prostredia. Pri komparácii s inými podobne zameranými publikáciami spracováva nielen základné otázky, ale aj špecifické aspekty diagnostikovania v odbornom vzdelávaní.

Pavol Kompolt